

Kurs: Eierskifte

Landbrukshelga 26 – 27 januar 2013

Økonomi og regnskap

Geir Ljøgodt

Vorma Økonomi og Regnskap SA

2150 Årnes

Vorma Økonomi og Regnskap SA

- Tilbyr landbruk oa. næringsliv regnskapstjenester og økonomisk rådgivning

Hovedkontor: Årnes

Avdelingskontor: Eidsvoll

Antall ansatte: 16

Antall regnskap ca 600

Landbruk

Landbruk m/tilleggsnæringer

Forretning

Historikk

Fram til 01.07.1993:

- Nes Regnskapslag A/L
- Vorma Driftsøkonomilag A/L

1993: Vorma Økonomi og Regnskap BA

1998: "Oppkjøp" av Eidsvoll Regnskapslag

2011: Vorma Økonomi og Regnskap SA

Samvirkeforetak, eid av kundene (=medlemmer)

- Årsmøte
- Styre valgt blant medlemmene
- Daglig leder

www.vorma.no

Samarbeidsavtale med Norges Bondelag

- Bruk av Duett økonomisystem
- Faglig oppfølging

Arbeidsområder (regnskap)

- Skatteregnskap m/årsoppgjør og ligningsdok.
- Offentlig regnskap
- Driftsregnskap/analyse
- Oppfølging overfor ligningsmyndigheter
- Lønnsadministrasjon
- Fakturering/betalingsoppfølging og remmitering
- Tilhørende administrative tjenester

Arbeidsområder (rådgiving)

- Eiendomsoverdragelse
- Taksering av landbrukseiendommer
- Driftsplaner og finansiering
- Lånesøknader, eks. Innovasjon
- Selskapsstiftelser
- Styrearbeid
- Annen rådgiving, eks. forsikring, booppgjør, mv.

Hjelpemidler (dataverktøy)

- Duett regnskapssystem
- Finale årsoppgjørprogram
- Huldt & Lillevik lønnsystem
- Økonomix
- Norkap
- Sticos

Flere hjelpemidler

- www.skatteetaten.no
- www.bondelaget.no/rjs
- Vedlegg til Bondebladet
- OSV

Tilgjengelig for alle

Fra lønnsmottaker til næringsdrivende

- Fra netto lønn til brutto pengestrøm
- Brutto innbetalinger skal dekke
  - Kostnader. Investeringer
  - Skatt og mva.
  - Privat forbruk
  - Sparing
- Lønnsomhet: $\text{Inntekter} - \text{kostnader}$
- Likviditet: $\text{Innbetalinger} - \text{utbetalinger}$
- Ikke nødvendigvis sammenfallende

Hvorfor føre regnskap

Næringsdrivende plikter å føre regnskap

- Eier/bruker skal ha økonomisk styring
- Andre eiere/Aksjonærer
- Långivere (banker)
- Krav fra det offentlige -> skatt/avgift

= Brukere av regnskapet

Før vi begynner

- Drive eiendommen selv eller leie bort
  - Skatteregler
  - Mva
- Investerings- eller vedlikeholdsbehov
- Jordbruksfradrag
  - Inntil kr 63 500 ved tilsv. jordbruksinntekt
  - 166 400 ved jordbruksinntekt ca 334 000
    - = 46 000 i spart skatt
  - Satser 2012

Oppstart av næring

- Registrering i Enhetsregisteret, evt. også Foretaksregisteret
  - Organisasjonsnummer
  - Endringsmelding ved oppstart av ny næring
- Registrering i Avgiftsmantallet
  - Avgiftspliktig omsetning > 50.000
  - OBS! Investeringer og større kostnader
  - Forhåndsregistrering/Tilbakegående avgiftsoppgjør
  - Obs! v/utleie. Egne forskrifter.
- Innbetaling av forskuddsskatt
  - Obs! Sykepenger

Føre regnskap selv, eller bruke regnskapsfører

- Nødvendige kunnskaper?
- Regelverk i endring
- Oppfølging overfor ligning
- Tid og interesser
- Spare kostnader?
- Regnskapsføreren også en diskusjonspartner
- Obs! Autorisert regnskapsfører

-> Bonden må beherske flere "fagområder"

Hva må regnskapskontoret ha

- Bilag
  - Nødvendige tilleggsopplysninger; notater, kassakladd
  - Opplysninger om vedlikehold/påkostninger
- Opplysninger til årsoppgjøret
  - Varelager – innkjøpt og egenprodusert
  - Dyretall/alderssammensetning
  - Arealfordeling (bruk av areal)
  - Private uttak av egne produkter
  - Andre relevante opplysninger

Bilagsbehandling

- God bilagsorden
  - Inn-/utbetalinger skal dokumenteres med bilag
  - Gir et riktig regnskap.
    - Riktig resultat
    - Riktig skatt og moms
  - Skapet tillit hos omgivelsene
  - Unngår unødvendige kostnader
- Unngå sammenblanding næring/privat
  - Egne bankkontoer for næring og privat
  - Privat uttak 1-2 ganger pr måned
- Kassakladd - kassedagbok

God bilagsorden

- Bilagene plasseres fortløpende i ringperm
  - Etter dato
    - Eldste i bunn, nyeste på toppen
  - Gjør evt. nødvendige notater
- Kontoutskrift fra banken på toppen for hver måned
- Unngå ”etterarbeid”
  - Men gå gjerne gjennom bankutskriften

Krav til dokumentasjon. Bilag

- Selgers navn og adresse
- Selgers org.nummer
  - Evt. tilføyd "MVA"
- Kjøpers navn og adresse
- Dato/Nummer
- Hva slags ytelse
  - Avgiftspliktig
  - Avgiftsfri
  - Utenfor avgiftsområde
- Mengde og pris
- Krav om at evt. mva-beløp spesifiseres

Dokumentasjon av kontantsalg

- Krav til kasseapparat
- Unntak:
  - Ambulerende og/eller sporadisk kontantsalg som ikke overstiger 3G (=ca 243.000)
  - Kan registrere i forhåndsnummerert innbundet bok, eller forhåndsnummererte salgsbilag

Obs! v/kontantkjøp

- Ikke fradragsrett ved kjøp for kr 10.000 eller mer dersom betalt kontant
- Kan bli holdt medansvarlig dersom selger unnlater å oppgi inntekter
  - Tjenester og varer levert sammen med tjenester
  - Både næringsdrivende og privatpersoner
- Flere betalinger som gjelder samme leveranse el., skal vurderes som en betaling.
- Periodiske/løpende ytelser (eks: lønn, husleie)
  - > Utbetalinger gjennom året skal ses samlet

Skatteregnskapet

- Krav fra det offentlige
- Ajourhold hver 4. måned (>300 bilag)
- Evt. hver 2.mnd hvis 2-mnd avgiftsterminer
- Periodiske rapporter
- Prøveavslutning
- Årsoppgjør
  - Årsregnskap (Fullt regnskapspliktige)
  - Skattemessig årsoppgjør (Begrenset regnskapspliktige)

Inntekter

- Kostnader

+/- Endring i varelager

- Avskrivninger

= Driftsresultat (28% skatt)

- Renter i næring til kred.inst.

- Skjermingsfradrag

= Personinntekt i næring

Pensjonsgivende inntekt

- Personinntekt i næring
- Lønn
- Sykepenger oa inntekt som erstatter lønn

Grunnlag for:

- Sykepenger/fødselspenger
- Framtidige trygdeytelser
- Trygdeavgift og evt. toppskatt
- Personinntekt i næring gir grunnlag for avsetning til egen tjenstepensjon for næringsdrivende

Beløpsgrenser

- Grunnbeløpet i folketrygden $G = 81\,153$ (2012)
- Inntekt $> 1G$ gir opptjeningsår i folketrygden
- Inntekt $> \frac{1}{2} G$ gir rett til sykepenger
- Inntekt $> ca\ 3G$ gir opptjening utover minstepensjon (=ca 243 000 for 2012)
- Sykepenger for næringsdrivende:
  - 65% fra 17. dag
  - Jordbruk: 100% fra 17. dag (jordbruksavtalen)
  - Grunnlag = 3 siste år (obs! ved avvik $> 25\%$)
  - Muligheter for å tegne forsikring

Driftsresultat

+ Avskrivninger

= Driftsresultat før avskrivning

+ Lønnsinntekter

+ Evt. andre inntekter

- Renter

- Avdrag

- Skatt

= Disp. til privat forbruk og investeringer

Driftsregnskap

Sier noe om lønnsomheten i gårdsdrifta

Driftsgreinanalyse

- Lønnsomheten i de ulike produksjoner
- Dekningsbidrag

Grunnlag skatteregnskapet – Omarbeides

- Fra skattemessige til driftsmessige verdier
- De ulike produksjoner tilordnes inntekter og kostnader
- Periodisering

Hvorfor driftsregnskap

- Gi bonden et mest mulig korrekt bilde av drifta
- Sammenligne med tidligere år
- Sammenligne med tall fra husdyrkontroll, forsøksring, andre bønder
- Grunnlag for gruppemøter, diskusjoner, osv.
  - ERFA-grupper
- Viser lønnsomheten i de ulike produksjoner
  - Viktig for lønnsomheten i gårdsdrifta
- Til dels store forskjeller mellom gårdsbruk

Produksjonsinntekter

- Variable kostnader

= Dekningsbidrag

- Faste kostnader

- Avskrivninger

= Driftsresultat

- Kalkulert rente

= Familiens arbeidsfortjeneste

– pr. time

+ Kostnader til leid hjelp

= Lønnsevne

Eierskifte

- Regnskapskontor
- Økonomisk rådgiver
- Advokat

- Takst
- Oppgjør. Finansiering
- Dokumenter
  - Kjøpekontrakt, skjøte, gavemelding mv.
- Ektepakt = advokat

Eierskifte (2)

Ny eier

- Lånesøknad
- Registrering
  - Enhetsregisteret.
  - Avgiftsmantallet
- Driftsplan/Budsjett/Beregninger
- Søke om forskuddsskatt
  - Obs sykepenger

Finansiering ved eierskifte (fast eiendom)

- Åsetesavslag
- Overta selgers gjeld
- Pantobligasjon til selger
- Kapitaliserte kårytelser
- Gave
- Kontantbeløp
  - Egne midler (=egenkapital)
  - Lånt kapital.

Finansiering av eieskifte

- Erstatte bortfall av inntekter for selger
- Obs! Beskatning av kårbolig

Tidligpensjon til jordbrukere

- Bruker må ha fylt 62 år
- Landbrukseiendom må være solgt (skjøte tinglyst!), evt. forpaktningssavtale sagt opp
- Bruker må ha vært jordbruker i min. 15 år
- Inntekt fra jord/skog min. 90.000 i gj.snitt siste 5 år = referanseinntekt
  - siste år = 2 år før søknadsåret
  - Min. 25% fra jordbruk
  - Min. 67% av samlet inntekt må være fra jord/skog
  - eller: brukers + ektefelle/samboers samlede næringsinntekt må utgjøre min. 50% av samlede inntekter

Tidligpensjon - tobruker

- Ektefelle/samboer må ha fylt 57 år
- Bodd og arbeidet på bruket siste 5 år
- Samlet næringsinntekt må utgjøre minst 50% av samlet inntekt
- Ektefelle/samboer ikke annen inntekt >100.000 utenom foretaket i ref.perioden.

Tidligpensjon - dispensasjoner

- Inntekt fra tilleggsnæring kan inngå i referanseinntekten
- Heltidsbrukere med inntekt < 90.000, men som oppfyller krav til sammensetning av inntekt
- Spesielt lav inntekt i ref.perioden pga. ekstraordinære forhold
- Rehab., attføring eller uførhet

Tidligpensjon - Beløp

Størrelsen på tidligpensjon (2012):

- Enbruker: inntil kr 100.000
- Tobruker: inntil kr 160.000 (delt på 2)
- Ikke høyere enn referanseinntekten
- Fastsettes i jordbruksavtalen
- Kan tas ut sammen med fleksibel alderspensjon

Tidligpensjon

- Enbruker: fra 62 – 67 år
- Tobruker: fra ektefelle fyller 57 år
  - Fram til bruker fyller 67 år
  - Kan velge å vente til ektefelle fyller 57 år
- Søknad til landbrukskontoret
- www.slf.dep.no

Selskapsstiftelse

- Samdrifter i mjølkeproduksjon
- Bygdeservice (SA)

- Jordbruksavtalen 2003
- Planteproduksjon. Andre husdyrproduksjoner
- Tilleggsnæringer. Videreforedling
- Nabosamarbeid

- Ansvarlig selskap (Ans/DA)
- Aksjeselskap(AS)/Samvirkeansvar(SA)

Selskapsformer

Selskaper med personlig ansvar

- Ansvarlig selskap (Ans)
  - > solidarisk ansvar
- Selskap med delt ansvar (DA)
  - > ansvar etter eierandel
- Tingsrettslig sameie

Selskapsformer (2)

Selskaper med upersonlig ansvar

- Aksjeselskap (AS)
  - Krav om aksjekapital
- Selskap med Samvirkeansvar (SA)
  - Ansvar begrenset til andelsinnskudd

Obs!

- Ansvar som styremedlem/daglig leder
- Lån med pant i fast eiendom

Valg av organisasjonsform

- Hva slags virksomhet skal drives
- Risiko
- Kapitalbehov
- Hvor mange eiere. Aktive/passive
- Skattemessige forhold
  - Skatt på selskap (inntekt)
  - Skatt på eier (uttak/formue)
- Forholdet til jordbruksavtalen

Oppstart av gjennomsnittsligning skog

- Skogbruksinntekt beskattes over 5 år
  - = 5 års gjennomsnitt
- Årets skattepliktige inntekt består av $1/5$ av årets resultat + $1/5$ av hver av de 4 foregående årenes resultat.
- År 1: Direkte ligning
- År 2 – 7: Direkte- eller gjennomsnittsligning
  - Velger selv år for oppstart
- År 8: Gjennomsnittsligning
- Lønnsomt å planlegge for å unngå dobbeltbeskatning
  - Velg en ”strategi” for avvirkning

Avbruddsligning skog

- Når skogen selges, trer selger ut av gjennomsnittsligning
  - Siste hele eierår = siste år i gjennomsnittsligning
- Når vi trer ut av gjennomsnittsligning, er det deler av skogbruksinntekten som er ubeskattet
- Etterligning foretas dersom summen av siste 4 års faktisk inntekt, overstiger summen av siste 4 års gjennomsnittsinntekt med mer enn kr 15.000
- Dersom vi unngår etterligning, vil ubeskattet beløp forbli ubeskattet = skattefri inntekt.

Tidspunkt for innkjøp og levering

- Når skal vi kjøpe såkorn, gjødsel oa. driftsmidler
  - Tidlig kjøp gir lav pris
  - Kjøp før nyttår: får tilbake mva 1 år før
- Når skal vi levere korn
  - Lav pris om høsten, stiger mot nyttår, fallende utover vinter/vår
  - Leveranse etter nyttår: kan beholde mva 1 år ekstra = rentefritt lån

Søke om produksjonstillegg

- 20 august:
  - Planteproduksjon inneværende år
  - Husdyr
- Ca 1. oktober
  - RMP – endret jordarbeiding
- 20. januar
  - Husdyr

Avslutning

- Bruk tid på å planlegge eierskifte
- Varsle varemottakere og leverandører
- Smidighet fra alle parter
- Avtroppende generasjon vil som regel at gården skal drives videre i familien, om ikke nødvendigvis på samme måten